

Formarea personalului didactic în alternativele educaționale

Prof. univ. dr. Simona MARIN
Universitatea "Dunărea de Jos" din Galați

***Abstract:** Our study focuses on the ways initial and continuous formation is developed in educational alternatives, especially identifying the types of programmes and activities, number of hours and professional credits as well, necessary for teaching within one of the six alternative programme. The teacher's initial formation strictly follows the national legislation and is made up by teaching programmes at medium level (pedagogical profile at high school), university, master / doctorate level. The difference from the national system consists of a supplementary specialisation training within the pedagogy specific to each educational alternative, considered to be initial training as well.*

***Keywords:** educational alternatives, pluralism in education, legislative proposal*

1. Învățământul alternativ și formarea personalului didactic din perspectiva reglementărilor legislative

În sistemul de învățământ românesc funcționează oficial șase alternative educaționale – Freinet, Montessori, Pedagogia curativă, Planul Jena, Step by Step și Waldorf – numărul acestora nefiind limitat de cadrul legislativ care oferă libertatea extinderii acestor abordări diferite de sistemul național de învățământ, conform principiului pluralismului în educație. Alternativele reprezintă transpunerea în practică a altor abordări pedagogice în realizarea procesului instructiv-educativ de stat sau particular, ceea ce demonstrează existența și funcționalitatea unor moduri diferite și posibile de a oferi educație.

Statutul oficial al acestor alternative, am putea spune că este unul privilegiat și de invidiat, comparativ cu unitățile din învățământul de stat, care au o autonomie restrânsă și un mod unitar de organizare și funcționare. Reglementările legislative din Legea Educației, din Ordinele de Ministru sau din alte prevederi specifice permit o abordare diferențiată bine venită și o aplicare a libertății de opțiune a beneficiarilor primari și secundari ai educației, desfășurarea activității în aceste unități școlare făcându-se în baza unor regulamente proprii fiecărei alternative, avizate de organismul specializat Cimisia Națională pentru Alternative Educaționale (C.N.A.E.) și aprobate de Ministerul Educației cu asigurarea autonomiei organizatorice și în conformitate cu specificul fiecăreia.

În prezentul articol ne propunem o analiză preliminară a modului în care se realizează formarea inițială și continuă a resurselor umane din alternativele educaționale, cu identificarea tipurilor de programe și activități precum și a numărului de ore și credite profesionale necesare pentru a putea lucra ca profesor în una din cele șase alternative. O primă caracteristică generală rezultată din analiza documentelor oficiale este că formarea inițială și continuă a personalului din învățământul alternativ preuniversitar de stat și particular se realizează în conformitate cu reglementările oficiale din Legea Educației Naționale nr. 1/2011 (LEN) și cu Regulamentul de organizare și funcționare a învățământului alternativ preuniversitar de stat și particular din România (ROF aprobat prin O.M. nr. 5571/07.10.2011). Referințele generale ce vizează formarea personalului didactic sunt următoarele:

- Dezvoltarea profesională a personalului didactic, de conducere, de îndrumare și control și recalificarea profesională sunt fundamentate pe standardele profesionale pentru profesia didactică, standarde de calitate și competențe profesionale;
- Personalul didactic, precum și personalul de conducere, de îndrumare și control din învățământul preuniversitar *este obligat să participe periodic la programe de formare continuă, astfel încât să acumuleze, la fiecare interval consecutiv de 5 ani, considerat de la data promovării examenului de definitivare în învățământ, minimum 90 de credite profesionale transferabile;*
- Evaluarea și validarea achizițiilor dobândite de personalul didactic, de conducere, de îndrumare și control prin diferite programe și forme de organizare a formării continue se realizează pe baza sistemului de acumulare, recunoaștere și echivalare a creditelor transferabile.

În capitolul VIII, articolele 36-37, din Regulamentul de organizare și funcționare a învățământului alternativ preuniversitar de stat și particular din România se menționează explicit că profesorii care solicită ocuparea unui post în învățământul alternativ trebuie să facă dovada formării (programe, cursuri, stagii de pregătire/perfecționare organizate în țară și/sau străinătate) în domeniul pedagogiei alternativei educaționale, iar încadrarea acestora se face în baza unui regulament avizat de C.N.A.E. și aprobat de Ministerul Educației. Personalul didactic din învățământul alternativ are obligația de a participa la programe de formare continuă, în conformitate cu specificul alternativelor educaționale și cu reglementările în vigoare. Cadrele didactice care predau la grupe sau clase din

alternativele educaționale au dreptul la recunoașterea de către inspectoratele școlare județene și Ministerul Educației a pregătirii și a perfecționărilor realizate de organizațiile, asociațiile, federațiile care gestionează alternativa educațională la nivel național (LEN 1/2011, art. 59, aln. 4) .

2. "Alternative" de formare a personalului didactic

Formarea inițială a personalului didactic respectă cadrul legislativ național și se realizează unitar prin programe de studii medii (profil pedagogic la liceu), studii de licență, masterat sau/și doctorat. Nota distinctă față de sistemul național este dată de o specializare suplimentară în pedagogia specifică fiecărei alternative considerată tot formare inițială în vederea angajării pe un post didactic. În ansamblu, alternativele educaționale oficiale din sistemul nostru de învățământ au finalități generale și tipuri de programe asemănătoare ca mod de organizare, diferențele fiind date de conținutul programelor de formare, instituția care le oferă și de numărul de ore/credite necesare. Conform informațiilor oferite chiar de coordonatorii alternativelor educaționale disponibile pe site-ul oficial <http://www.cnae.ro/index.php>, formarea personalului didactic are abordări heterogene, unitare doar ca tipuri de activități, dar foarte diferite în modul de organizare, management, curriculum, metodologie și certificare.

- a) **Formarea personalului didactic în alternativa educațională Freinet** se realizează prin intermediul stagiilor /cursurilor de formare oferite de către asociațiile specializate, prin activități metodice curente realizate în unitatea de învățământ sau alte instituții educaționale și manifestări științifice:
- Cursuri/stagii de formare în domeniul pedagogiei Freinet organizate de ARSM - Asociația Română pentru o Școală Modernă C. Freinet, ICEM- Institutul Cooperativ al Școlii Moderne, FIMEM – Federația Internațională a Asociațiilor Școlii Moderne organizate în țară sau străinătate;
  - Activități metodice: perfecționare în cadrul consiliilor profesionale, comisiilor metodice, consfătuiri și
  - Participare la sesiuni de comunicări, simpozioane, conferințe, congrese, schimburi de experiență ș.a. .

Recent, conducerea alternativei Freinet a avut inițiativa de a se alinia noilor programe de formare continuă acreditate de către Ministerul educației prin CNFP – Centrul Național de Formare a Profesorilor, competențele specifice propuse fiind:

- Cunoașterea principiilor și tehnicilor de bază ale pedagogiei Freinet,
- Aplicarea tehnicilor de bază ale pedagogiei Freinet,
- Realizarea de instrumente didactice specifice pedagogiei Freinet,
- Organizarea colectivului de elevi conform principiilor fundamentale ale alternativei pedagogice Freinet.

Curriculum-ul propus cuprinde de asemenea teme specifice alternativei educaționale:

- Pedagogia Freinet- pedagogie a muncii motivate, a cooperării și exprimării libere;
- Principii fundamentale ale pedagogiei Freinet și tehnicile sale: Jurnal, Clasa cooperativă, Metoda naturală, Corespondență școlară, Text liber, Anchetă documentară, Ieșirea școlară, Jocuri cooperative, Instrumente pedagogice, Exprimare plastică, Exprimare dramatică, Exprimare muzicală.

În urma acreditării și promovării unui asemenea program de formare, conform cadrului legal, se va elibera un certificat de formare continuă care atestă competențele și cuantifică numărul de credite transferabile.

Condiția de a ocupa un post didactic în alternativa educațională Freinet este de a obține abilitarea/ avizul alternativei în urma parcurgerii a cel puțin 2 stagii de formare și prezentarea unui portofoliu cu exemple de bună practică la clasă.

b) Formarea personalului didactic în alternativa educațională

Montessori se face prin cursuri de specializare organizate de către centrele de formare Montessori recunoscute pe plan național și internațional (Association Montessori Internationale (AMI), North American Montessori Teachers' Association (NAMTA) sau Montessori Europe s.a., astfel:

- pentru vârsta 0-3 ani *asistente Montessori (Assistant to Infancy)* pregătite în centre specializate;
- pentru vârsta 3-6 ani, *educatoare Montessori (Primary Teachers)*, cadre didactice care înainte de a parcurge cursurile în alternativa

Montessori ar trebui să fie anterior absolvenți de studii superioare de 3 ani;

- pentru 6-12 ani, *profesori Montessori (Elementary Teachers)*, cadre didactice care înainte de a parcurge cursurile Montessori, trebuie să fie absolvenți de studii superioare de 3 ani și masterat;
- pentru 12-18 ani, profesori Montessori.

Certificarea cadrelor didactice absolvente a unor cursuri Montessori se va face prin diplomă, în urma absolvirii cursurilor Montessori prin centrele de formare mai sus menționate, cu avizul fundațiilor, asociațiilor, federațiilor de profil.

Formarea continuă a cadrelor didactice Montessori se face prin cursuri/stagii de perfecționare în domeniul pedagogiei Montessori organizate în țară sau străinătate și activități de perfecționare în cadrul comisiilor metodice, cercuri pedagogice, participări la conferințe, sesiuni de comunicări, simpozioane, congrese, schimburi de experiență naționale și internaționale.

Cadrelor didactice din alternativa educațională li se va efectua inspecția specială, pentru obținerea definitivării în învățământ sau a gradelor didactice, conform normativelor în vigoare. Din comisia pentru inspecția specială face parte, în mod obligatoriu, un expert cu competențe în alternativa respectivă. Inspecțiile speciale, pentru obținerea definitivării în învățământ și a gradelor didactice II și I, se efectuează la grupele Montessori.

c) Formarea personalului didactic în alternativa educațională PEDAGOGIA CURATIVĂ se realizează în

conformitate cu propria metodologie aprobată de Consiliul Director al Federației de Pedagogie Curativă din România, sistemul de formare a cadrelor didactice, fie că este inițială sau continuă fiind foarte asemănătoare ca tipuri de activități și mod de organizare cu celelalte alternative. Formarea specifică în alternativa educațională de Pedagogie Curativă se realizează prin module/stagii/cursuri de formare organizate de către sau în colaborare cu Federația de Pedagogie Curativă din România sau alte instituții agreeate de către aceasta. Formarea continuă a cadrelor didactice care își desfășoară activitatea la clasele/grupele de pedagogie curativă se realizează prin participare la cursuri de formare în specificul specializării, comisii metodice, schimburi de experiență, conferințe, simpozioane, sesiuni de comunicări, consfătuiri, grade didactice, sau alte activități finalizate cu

certIFICATE/adeverințe privind competențele, numărul de ore și creditele profesionale.

d) Formarea personalului didactic în alternativa educațională

PLANUL JENA se realizează printr-o pregătire

inițială specifică ce presupune parcurgerea unor stagii de formare organizate de asociații profesionale și instituții de formare, specializate în pedagogia Planului Jena, cu recunoaștere internațională (NJPV, SJPO, ThILLM etc.). Formarea continuă a cadrelor didactice din Planul Jena cuprinde tot activități de tipul cursurilor/stagiilor de perfecționare în domeniul Planului Jena, organizate de Casa Corpului Didactic sau Inspectoratul Școlar Județean în colaborare cu Institutul de Științe ale Educației, care este promotorul acestei alternative în țara noastră. Tot activități de perfecționare sunt considerate și participările la diverse cursuri modulare de formare în pedagogia Planului Jena, comisiile metodice, consfăturile sau sesiunile de comunicări, simpozioanele, conferințele, congresele, schimburile de experiență cu teme specifice etc, asemenea celorlalte alternative educaționale. Orice tip de activitate de perfecționare se finalizează, în mod obișnuit, prin certificate sau adeverințe eliberate de instituția organizatoare. Abilitarea personalului didactic pentru a lucra în alternativa Planul Jena presupune obținerea avizului, ceea ce înseamnă parcurgerii a cel puțin 2 stagii de formare continuă și a prezentării unui portofoliu cu exemple de bune practici din activitatea sa în domeniul Planului Jena.

e) Formarea personalului didactic în alternativa educațională

WALDORF este prevăzută în documentele

oficiale ale Federației Waldorf din România (FWR) și se realizează pentru învățământul preprimar, primar, gimnazial și liceal Waldorf prin cursuri/stagii de formare și prin activități de mentorat, diferențele fiind date de numărul de ore și tipurile de activități ilustrate în continuare.

Formarea pentru învățământul preprimar se realizează prin cursuri de specializare Waldorf oferite în două variante, în funcție de organizatorul acreditat:

- *Asociația Educatoarelor Waldorf din România organizează cursuri de specializare pentru alternativa Waldorf la forma de studiu învățământ cu frecvență, în vacanțe și la sfârșit de săptămână, cu durata de 2 ani și 1/2, timp de 12 săptămâni, cu un total de 520 de ore + 4 săptămâni de practică asistată cuprinzând 80 de ore; în această variantă totalul*

orelor de formare este de 600, finalizate cu realizarea și susținerea unei lucrări finale. În prezent, acest curs se desfășoară la Cluj-Napoca, în colaborare cu *International Association for Steiner/Waldorf Early Childhood Education (IASWECE)*.

- *Asociația Educatoarelor Waldorf din Regiunea Sud-Est a României organizează cursuri de specializare pentru alternativa Waldorf desfășurate pe parcursul a 8 săptămâni, cuprinzând 5 module tematice, în vacanțe, cu un total de 350 de ore. Acest program de formare se finalizează cu o practică pedagogică de cel puțin 3 epoci de predare și cu susținerea unei lucrări de an. În prezent, aceste cursuri se desfășoară la Oradea și Brăila, în colaborare cu CCD Bihor și CCD Brăila.*

Formarea pentru învățământul primar, gimnazial și liceal în alternativa educațională Waldorf se realizează prin mai multe variante de programe, forma de studiu fiind învățământ de zi, în vacanțe sau la sfârșit de săptămână. În prezent, aceste cursuri se desfășoară la București, Cluj-Napoca, Iași, Timișoara, Simeria, Roșia, Brăila și oferă:

- cursuri de introducere în pedagogia Waldorf - 28 ore – anual, în vacanța intersemestrială (curs organizat de FWR în colaborare cu CCD București);
- cursuri pe cicluri de învățământ și specialități în cadrul Simpozionului Național al Cadrelor Didactice Waldorf - 36 ore - anual, în vacanța de vară (cursuri organizate de FWR în colaborare cu Internationale Assoziation für Waldorfpädagogik - IAO);
- cursuri pentru profesorii pentru învățământul primar - 30 ore – anual, în luna septembrie sau noiembrie (cursuri organizate de FWR în colaborare cu IAO);
- cursuri pe specialități organizate la cererea colegilor din țară – când este nevoie, la sfârșit de săptămână sau în vacanțele școlare (cursuri organizate de FWR în colaborare cu IAO și cu unitățile de învățământ Waldorf);

Diferențierea față de celelalte alternative ducaționale se face și prin statutul acordat mentoratului care reprezintă o componentă importantă a perfecționării/specializării cadrelor didactice din alternativa Waldorf, organizată la trei niveluri:

- la nivelul unității de învățământ - mentori fiind colegi cu experiență din școală;

- la nivelul Federației Waldorf din România – mentori fiind profesori români cu experiență care-i ajută pe colegii din diferite unități de învățământ Waldorf din țară;
- la nivel internațional – mentori fiind profesori Waldorf din străinătate care sprijină profesori și/sau școli Waldorf din România, cu acordul sau la cererea FWR.

Recrutarea cadrelor didactice care doresc să lucreze în alternativa educațională Waldorf se face în urma solicitării acestora, adresată FWR și/sau unității școlare unde ar dori să lucreze, în funcție de stagiile de pregătire parcurse, de posturile disponibile în alternativă. Recunoașterea cadrelor didactice care pot preda în alternativa educațională Waldorf se face prin procedură specifică aprobată la nivel de federație.

Din analiza documentelor și a conținutului acestora remarcăm un înalt grad de responsabilitate, organizare și gestionare eficientă la nivelul acestei alternativei educaționale Waldorf, comparativ cu celelalte alternative prezentate până acum, unde activitatea de formare a personalului didactic beneficiază de informații sumare și mai nediferențiate pe tipuri de activități specifice.

f) Formarea personalului didactic în alternativa educațională STEP BY STEP se realizează asemenea celorlalte

modele prezentate mai sus, printr-o pregătire inițială specifică ce presupune parcurgerea unor stagii de formare organizate de asociații profesionale și instituții de formare, specializate în pedagogia specifică. Cursul de inițiere pentru învățământ primar este deschis atât persoanelor din sistem, cât și persoanelor din afara sistemului care sunt interesate de inițiere în alternativa educațională Step By Step și este organizat cu diferențiere ca număr de ore în funcție de clasă: clasa I - 24 ore, clasa a II-a - 18 ore, clasa a III-a - 12 ore, clasa a IV-a - 12 ore. Formarea continuă a cadrelor didactice este coordonată și oferită de către "Centrul Step by Step pentru Educație și Dezvoltare Profesională" (CEDP), organizație neguvernamentală, care oferă o gamă extinsă de cursuri/stagii de formare în domeniu, modulare, centrate pe problematica specifică alternativei, dintre care menționăm: Învățare prin cooperare (3 zile); Inițiere în educația timpurie (2 module x 3 zile/modul); Cursuri de formare în metodologia alternativei educaționale Step by Step – nivel preprimar (2 module x 3 zile/modul); Cursuri de formare în metodologia alternativei educaționale Step by Step – nivel primar (durată variabilă între 2 și 4 zile); Activități de dezvoltare personală – a) Întalnirea de dimineată și b) Aranjarea spațiului

fizic (2 module x 3 zile/modul); Formarea unui comportament alimentar sănătos (2 module x 3 zile/modul); Marketing educațional (3 zile).

O notă specifică a acestei alternative educaționale este dată de numărul extins de clase funcționale în sistemul românesc de învățământ comparativ cu celelalte cinci alternative. Ca urmare, există un număr mare de cadre didactice, iar cursurile sunt oferite fie la cererea grupurilor deja organizate, fie prin înscriere individuală. Activități de perfecționare sunt considerate și participările la diverse cursuri modulare de formare în pedagogia Step by Step, comisiile metodice, consfăturile sau sesiunile de comunicări, simpozioanele, conferințele, congresele, schimburile de experiență cu teme specifice etc, asemenea celorlalte alternative educaționale. Orice tip de activitate de perfecționare se finalizează prin certificate sau adeverințe eliberate de instituția organizatoare.

3. Concluzii

Articolul a urmărit să ilustreze la nivel de analiză preliminară modul în care este reglementată formarea personalului didactic în cele șase alternative educaționale oficiale, funcționale în sistemul nostru de învățământ. Referințele au vizat legislația în vigoare și documentele oficiale elaborate și adoptate diferențiat la nivelul fiecărei alternative. Concluziile se pot contura cu ușurință într-o serie de comparații între modul de organizare a sistemului de formare a personalului didactic la nivel național și cele șase alternative, precum și în evidențierea asemănărilor sau diferențierilor existente chiar între alternativele educaționale. Complementar ideilor menționate pe parcursul analizei, rezumăm aici câteva concluzii la nivel de finalități, tipuri de programe și activități specifice.

Formarea personalului didactic din învățământul alternativ preuniversitar de stat și particular nu se diferențiază față de sistemul de învățământ național la nivel de finalități, fiind urmărite la nivel general aceleași coordonate:

- dezvoltarea/actualizarea competențelor în domeniul de specializare și în domeniul psihopedagogic;
- dobândirea unor competențe profesionale didactice, complementare, prin care se extinde categoria de activități ce pot fi prestate în activitatea curentă, cum ar fi predarea asistată de calculator, predarea în limbi străine, consilierea educațională și orientarea în carieră, educația adulților, managementul clasei de elevi și managementul instituțional ș.a;

- dezvoltarea și extinderea competențelor profesionale transversale privind interacțiunea și comunicarea cu mediul socio-cultural și economic, asumarea de responsabilități privind organizarea, conducerea și îmbunătățirea performanței instituțiilor de învățământ și a echipelor de profesori, autocontrolul, autoperfecționarea și analiza reflexivă a propriei activități ș.a..

Tipurile de programe și activitățile oferite în formarea continuă a personalului didactic din învățământul alternativ preuniversitar de stat și particular sunt identice cu cele cunoscute și în sistemul național de învățământ românesc:

- programe de perfecționare acreditate de Centrul Național de Formare a Personalului din Ministerul Educației;
- cursuri organizate de societăți științifice și alte organizații profesionale ale personalului didactic;
- cursuri de perfecționare a pregătirii de specialitate, metodice și psihopedagogice;
- cursuri de pregătire și examenele pentru obținerea definitivării în învățământ sau a gradelor didactice;
- cursuri de pregătire și perfecționare pentru personalul managerial, de îndrumare și de control;
- cursuri postuniversitare de specializare, studii universitare de masterat, studii universitare de doctorat.
- activități metodico-științifice și psihopedagogice, realizate la nivelul unității de învățământ sau pe grupe de unități, în comisii metodice, catedre și cercuri pedagogice;
- sesiuni de comunicări științifice, simpozioane și schimburi de experiență;
- stagii/programe de mentorat pentru dezvoltarea profesională didactică;
- burse de perfecționare, stagii de studiu, realizate în țară și în străinătate;

Flexibilitate și diferențiere constatăm în privința formelor de organizare a stagiilor/cursurilor, programele și activitățile de formare a personalului didactic putând fi realizate în modalități diverse, adaptate obiectivelor și conținuturilor formării, precum și posibilităților și cerințelor participanților, la fel ca și în sistemul național:

- a) cursuri cu frecvență, organizate modular, în perioada vacanțelor școlare, în zilele nelucrătoare sau în zile lucrătoare alocate în mod special activităților de perfecționare;

- b) cursuri la distanță, prin utilizarea platformelor E-learning și a suporturilor electronice, combinate cu tutoriatul în orientarea și asistarea învățării;
- c) cursuri fără frecvență organizate de instituții de învățământ superior, combinate cu consultații periodice, potrivit opțiunilor participanților;
- d) alte forme de organizare care integrează studiul individual și activitatea independentă a participanților cu învățarea asistată de formatori prin cursuri, seminarii, laboratoare și activități practice.

Alternativele educaționale se caracterizează în ansamblu printr-o abordare specifică, proprie, diferită față de sistemul național de învățământ, cadrul legislativ fiind permisiv și foarte ofertant în privința funcționării diferențiate conform propriilor regulamente, metodologii și proceduri care asigură autonomia organizatorică, curriculară și metodologică în conformitate cu specificul fiecăreia. Prevederile specifice sunt adoptate prin regulamente, metodologii, proceduri specifice și particularizează în principal scopul, modalitățile de formare și evaluare, numărul de credite, precum și repererele temporale sau ciclurile școlare, după cum am ilustrat în prezentarea sintetică a celor 6 alternative educaționale din perspectiva formării personalului didactic.

Din perspectiva analizată, sistemul de formare a personalului didactic necesită o ancorare în evoluțiile didactice și o aliniere a tuturor celor șase alternative la noile tipuri de programe organizate pe competențe, standarde profesionale și credite profesionale transferabile recunoscute la nivel de alternativă dar și de sistem educațional.

BIBLIOGRAFIE

Legea Educației Naționale nr. 1/2011

Regulamentul de organizare și funcționare a învățământului alternativ preuniversitar de stat și particular din România (ROF aprobat prin O.M. nr. 5571/07.10.2011).

<http://www.cnae.ro/index.php>